

100-lecie Głównego Urzędu Statystycznego

13 lipca 2018 r.



Przy publikacji danych prosimy powołać się na źródło.

Powstanie GUS

Główny Urząd Statystyczny został powołany Reskryptem Rady Regencyjnej dnia 13 lipca 1918 r. Wraz z odzyskaniem przez Polskę niepodległości po 123 latach niewoli pojawiła się paląca potrzeba powołania instytucji zajmującej się zbieraniem informacji statystycznych dla potrzeb administrowania nowym państwem. Już po roku działalności GUS uzyskał ustawową regulację (ustawa z dnia 21 października

1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej – Dz. U. Rz. P. Nr 85, poz. 464), rozpoczynając przygotowania do pierwszego powszechnego spisu ludności na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Nowopowstały GUS miał opisać jak to nowe, wolne państwo wygląda. W połowie 1921 r. przyjęto Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 czerwca 1921 r. w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności.

Ogłoszenie powołania GUS

13 VII 1918 r.

Reskryptem Rady Regencyjnej powołany zostaje Główny Urząd Statystyczny.

19 VII 1918 r.

ogłoszono w Monitorze Polskim treść Reskryptu Rady Regencyjnej powołującego GUS.

8 XI 1918 r.

pierwszym Dyrektorem GUS zostaje prof Józef Buzek – kierownik Katedry Nauki Administracji, Prawa Administracyjnego i Statystyki na Uniwersytecie Lwowskim.



Pierwsza strona Monitora Polski z dnia 19 VII 1918 r. zawierającego informację o utworzeniu Głównego Urzędu Statystycznego.



GUS uzyskuje ustawową regulację

21 X 1919 r.

uchwalona zostaje ustawa o organizacji statystyki administracyjnej.

461

U S T A W A

z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej.

Art. 1. Organem naczelnym państwowej statystyki administracyjnej jest Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej.

Organizację i stosunek Urzędu do władz państwowych określa podany w dodatku do niniejszej ustawy Statut Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 2. Rada Ministrów władna jest wydawać rozporządzenia potrzebne celem przeprowadzenia spisu ludności i wszelkich innych dochodzeń statystycznych oraz nakładać obowiązek zeznawania pewnych faktów, względnie zdawania z nich sprawozdań statystycznych.

Uprawnienia organów, przeprowadzających dochodzenie do kontrolowania prawdziwości złożonych zeznań lub sprawozdań, oznaczone będą w rozporządzeniu Rady Ministrów.

Celem pokrycia kosztów statystyki handlu zagranicznego może Rada Ministrów wprowadzić osobną opłatę statystyczną, pobieraną od towarów, przewożonych przez granicę Państwa. Inne opłaty statystyczne mogą być wprowadzone tylko na mocy osobnej ustawy.

Art. 3. Wszelkie władze, urzędy i zakłady publiczne oraz związki komunalne są zobowiązane współdziałać przy dochodzeniach statystycznych, zarządzonych na podstawie art. 2 niniejszej ustawy, w granicach i w sposób w rozporządzeniu Rady Ministrów określony.

Fragment ustawy o organizacji statystyki administracyjnej z dnia 21 X 1919 r. określający ramy prawne funkcjonowania GUS.

Zadania Głównego Urzędu Statystycznego

Art. 3. Zadaniem Głównego Urzędu Statystycznego jest:

- 1) przeprowadzenie badań statystycznych według programu, zatwierdzonego przez Radę Ministrów,
- 2) nadawanie jednolitego kierunku wszystkim badaniom statystycznym, podejmowanym przez polskie władze państwowe, z wyjątkiem tych tylko badań, które drogą specjalnej ustawy przekazane zostaną innemu urzędowi,
- 3) ogłaszanie wyniku badań statystycznych, przeprowadzanych zarówno przez Główny Urząd Statystyczny, jak również przez inne urzędy państwowe.

Art. 3 Ustawy o organizacji statystyki administracyjnej z dnia 21 X 1919 r. określający zadania GUS.

Statystyka publiczna ziemi krakowskiej w chwili powstania GUS

W chwili powstania Głównego Urzędu Statystycznego działało w Krakowie Miejskie Biuro Statystyczne, które prowadziło swoją działalność nieprzerwanie przez okres wojny, jednak w ograniczonym zakresie. Wraz z powołaniem GUS, Miejskie Biuro Statystyczne zostało zobligowane do podejmowania działań na rzecz Głównego Urzędu Statystycznego, jednak statut GUS w art.10 dawał także możliwość wpływania na kształt prowadzonych badań:

Art. 10. Przy Głównym Urzędzie Statystycznym istnieje w charakterze organu doradczego Główna Rada Statystyczna Rzeczypospolitej Polskiej złożona z:

(...)

c) przedstawiciele biur statystycznych urzędów autonomicznych upoważnionych przez Prezydenta Ministrów do wysyłania swych przedstawicieli do Głównej Rady Statystycznej.

W latach:

1919 - 1924

Rada Ministrów RP wprowadziła na mocy swych decyzji normy regulujące praktycznie wszystkie dziedziny badań statystycznych.

32

bloki tematyczne zawierało comiesięczne sprawozdanie statystyczne wydawane przez Miejskie Biuro Statystyczne w Krakowie.